

*Izvorni znanstveni članak
Prihvaćeno: 9. veljače 2015.*

Dr. sc. Diana Nenadić-Bilan

Sveučilište u Zadru,

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

DRUŠTVENA POTPORA RODITELJIMA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Sažetak: *U cilju ispitivanja izvora i oblika društvene potpore roditeljima djece predškolske dobi provedeno je istraživanje na uzorku od 350 ispitanika. Podatci pokazuju da 60,6 % roditelja ne prima nijedan oblik pomoći, dok je 39,4 % roditelja primilo neke oblike društvene potpore (najčešće financijsku ili materijalnu pomoć). Rezultati pokazuju da su osobe lošijeg materijalnog statusa statistički značajno češće koriste razne oblike društvene potpore – financijsku, materijalnu, praktičnu i emocionalnu pomoć. Rezultati istraživanja o zadovoljstvu roditelja percipiranom društvenom potporom pokazuju da su ispitanici najzadovoljniji neformalnim sustavom potpore koju im pružaju članovi obitelji i prijatelji, dok su izrazito nezadovoljni formalnim sustavom potpore. Prema iskazanim procjenama roditelja, službe i ustanove iz formalnog sustava ne ispunjavaju očekivanja i potrebe roditelja.*

Ključne riječi: *izvori društvene potpore, oblici društvene potpore, roditeljstvo, zadovoljstvo društvenom potporom.*

1. Suvremeni obiteljski kontekst i društvena potpora

Razdoblje od rođenja do punoljetnosti djeteta je razdoblje u kojima roditelji iskazuju povećanu potrebu za financijskom, materijalnom, stručnom, praktičnom i emocionalnom pomoći u obavljanju roditeljskih zadaća. Roditelji trebaju potporu društvene zajednice u roditeljstvu, a posebice u nošenje s izazovima s kojima se susreću tijekom odgajanja i školovanja djece. Potreba za društvenom potporom je osobito značajna u današnjem vremenu turbulentnih promjena u suvremenom obiteljskom kontekstu. Trend promjena u strukturi

suvremene zapadne obitelji ukazuje na povećani broj izvanbračnih zajednica (kohabitacija), jednoroditeljskih i rekonstituiranih obitelji¹, a osim navedene pluralizacije obiteljskih oblika javlja se i tzv. neobiteljski sektor². Raste broj djece koja se rađaju izvan braka, stopa razvoda se povećava, odgađa se dob rađanja prvog djeteta, smanjuje se prosječan broj članova kućanstva (povećava se udio dvočlanih i tročlanih kućanstava), a javlja se i trend odvojenog življenja bračnih partnera. Tradicionalna obiteljska kohezija je narušena, pa se traga za novim oblicima obiteljske kohezije u okviru obitelji prijateljske okoline (Puljiz, 2003). Raslojavanje tradicijske strukture obitelji potiče društvo na pomoć obitelji te potporu roditeljima u obnašanju roditeljskih uloga. Ekonomski i socijalni pritisci te nedovoljna usklađenost radnog i obiteljskog života otežavaju realizaciju roditeljskih zadaća, posebice zaposlenih majki. Obitelji s predškolskom djecom posebice se nalaze u teškom položaju jer je država, zbog negativnih ekonomskih trendova, prisiljena manje ulagati u usluge za djecu i obitelj. Životni konteksti mnogih obitelji karakteriziraju socijalna izolacija, funkcionalna redukcija te potreba za većom razinom uključenosti u sustav društvene potpore.

Pojam socijalne potpore može se definirati kao ponašanje društvene okoline u funkciji opće dobrobiti po članove obitelji. Pećnik (2003) razmatra socijalnu potporu kao složeni konstrukt koji ujedinjuje stvarno primljenu potporu, kao i očekivanja da će članovi socijalne mreže biti spremni/ili sposobni pružiti pomoć ako je osoba treba. Polazeći od strukturalnog motrišta, Wills i Ainette (2012) definiraju socijalnu pomoć kao broj socijalnih veza koje osoba ostvaruje, dok s funkcionalnog aspekta društvenu potporu određuju kao razinu podupirućih izvora dostupnih osobi u trenutku potrebe (neovisno o broju društvenih veza). Konstatirajući rastuću uporabu pojma društvene potpore u stručnoj i znanstvenoj literaturi tijekom posljednja četiri desetljeća, Neufeld i Harrison (2009) upozoravaju na izvjesnu zbrku u definiranju navedenoga pojma. Autorice navode nekonzistentnu uporabu pojma pri čemu se socijalna potpora ponekad definira kao jednosmjerna pomoć davatelja potpore, a ponekad kao dvosmjerna recipročna interakcija. U nekim slučajevima primatelji potpore su svjesni pomoći, a u drugim slučajevima ne postoji svijest o primljenoj potpori. Autorice ukazuju na važnost rješavanja navedenih dilema u definiranju društvene potpore jer se, u suprotnom, rezultati projekata društvene potpore ne mogu međusobno uspoređivati i sintetizirati.

Iako je percepcija raspoložive potpore povezana s pozitivnim ishodima, primanje potpore od bliskih osoba često se povezuje s negativnim ishodima (Maisel i Gable, 2009). Govoreći o paradoksu primljene socijalne potpore,

1 obitelj u kojoj barem jedan od partnera ima djecu iz prethodnog braka ili veze

2 život izvan obitelji (samačka domaćinstva)

autori izvješćuju da je tzv. nevidljiva pomoć (koju primatelj pomoći nije zapazio) povezana s boljim ishodima od tzv. vidljive potpore. Moguće obrazloženje navedenoga povezuje se sa sniženim samopoštovanjem osobe koja je potrebna tuđe pomoći. Bolger i suradnici (2000, prema Maisel i Gable, 2009) također tvrde kako je nevidljiva pomoć (koju su davatelji prikrili, a primatelji nisu primijetili) značajno povezana s nižom razinom depresije i anksioznosti u odnosu na vidljivu potporu. Maisel i Gable (2009) ukazuju na važnost percipirane suosjećajnosti prigodom pružanja potpore - rezultati navedenog istraživanja pokazuju pozitivne učinke vidljive i nevidljive potpore od strane partnera (manje neraspoloženja i tjeskobe te bolja kvaliteta odnosa između partnera) samo u situacijama kada je percipirano suosjećanje prigodom davanja pomoći. Percipirano suosjećanje poništava negativne aspekte primanja pomoći.

Socijalna potpora, kao važna funkcija interakcije različitih društvenih čimbenika i obitelji, ima pozitivan utjecaj na osobno, roditeljsko i obiteljsko funkcioniranje. Waylen i Stewart-Brown (2010) otkrivaju pozitivnu korelaciju poboljšane društvene potpore majkama s njihovim unaprijeđenim roditeljskim vještinama. O suodnosu društvene potpore, obiteljske dobrobiti, roditeljstva i otpornosti kod djece govore i rezultati istraživanja Armstronga i suradnika (2005). Ispitujući povezanost navedenih varijabli u obitelji kojih su djeca imala ozbiljne emocionalne probleme, autori dolaze do zaključka da društvena potpora roditeljima predstavlja zaštitni čimbenik u razvoju otpornosti djece. Autori također smatraju da je društvena potpora medijator u suočavanju s poteškoćama u odgajanju djece s emocionalnim problemima ili problemima u ponašanju. Rezultati temeljnog učinka socijalne potpore odražavaju se na dobrobit obitelji s pretpostavkom da društvena integracija i osjećaj pripadanja doprinose obiteljskom osjećaju dobrobiti.

Neka istraživanja mreže društvene potpore ukazuju na povezanost društvene potpore s psihološkim osjećajem blagostanja i tjelesnim zdravljem. Tako Walen i Lachman (2000) uočavaju ublažavajuće učinke mreže društvene potpore na negativne socijalne interakcije između bračnih partnera, pri čemu su prijatelji i obitelj odigrali značajniju ublažavajuću funkciju više za žene nego za muške ispitanike.

2. Izvori i oblici društvene potpore

Predstavnici formalnih i neformalnih izvora potpore čine socijalnu mrežu potpore. Pećnik (1995:507) pod socijalnom mrežom podrazumijeva „cjelovito polje odnosa jednog čovjeka“. Mreža socijalnih odnosa proteže se u konkretnom prostoru i vremenu te obuhvaća mnoge formalne i neformalne odnose. S obzirom na prirodu odnosa, Textor (1991, prema Pećnik,1995) razlikuje više vrsta mreža - mreža potpore, mreža svakodnevnih kontakata i mreža za druženje. Mreže također mogu biti osobnog ili općenitog tipa. Mreže za druženje razvijaju se kao neformalni odnosi, za razliku od formalne i funkcionalne povezanosti putem organizacijskih sustava. Carpentier i Ducharm (2005) upozoravaju da veze unutar socijalne mreže uvelike variraju, ovisno o broju osoba uključenih u mrežu, gustoći ili vezama između članova mreže te homogenosti ili stupnju slaganja članova mreže. Osim navedenoga, socijalnu mrežu potpore karakteriziraju kanali međusobne povezanosti, sadržaji, trajnost, intenzitet i učestalost interakcija.

Broj i oblici društvene potpore variraju i s obzirom na dob, odnosno sa starenjem dolazi do opadanja primanja i pružanja potpore (Walen i Lachman, 2000). Čini se da se najviše društvene potpore prima u srednjim godinama. Neka longitudinalna istraživanja pokazala su značajne promjene socijalne mreže potpore kod mladih roditelja (u periodu prenatalnog razdoblja do druge godine života djeteta) u smjeru opadanja broja članova socijalne mreže te intenzivnijih kontakata s članovima obitelji (Bost i sur., 2002). Tijekom prvih godina života djeteta interaktivnu mrežu očeva i majki u najvećem broju čine članovi šire obitelji i prijatelji koji imaju djecu. Interaktivna mreža majki je najbogatija u ranom djetinjstvu (do treće godine djetetovog života), dok se očeva interaktivna mreža ne mijenja s obzirom na dob djece.

U *neformalne sustave potpore* ubraja se potpora koju pružaju drugi roditelj djeteta (supružnik), roditeljevi roditelji, braća i sestre, šira obitelj, baka/djed roditelja, kumovi, prijatelji i poznanici, kolege/ice na poslu i susjedi. Riječ je o prirodnoj socijalnoj mreži potpore u kojoj članove mreže povezuje prirodna zajednička povezanost (srodstvo i susjedstvo). Kao socijalno-prostorni podsustav grada, susjedstvo predstavlja mjesto susreta, razgovora, posjeta i neformalnih djelovanja. Susjedstvo također pruža neke dodatne funkcije zajedničkog života – komunikaciju, druženje, pomoć i slično.

Formalni sustav potpore roditeljima čine stručnjaci u odgojno-obrazovnim ustanovama, državnim službama i ustanovama, vjerskim zajednicama te nevladinim udrugama. Odgojno-obrazovne ustanove, osim ostvarivanja primarne djelatnosti, dopunjavaju obiteljski odgoj usmjerujući se k uspostavi partnerskih odnosa s roditeljima. Zdravstveni sustav provodi mjere zdravstvene zaštite te pružanja informacija o očuvanju zdravlja djeteta. Službe školske medicine i zavodi

za javno zdravstvo surađuju s odgojno-obrazovnim ustanovama u edukaciji roditelja o zdravoj prehrani, zdravom stilu života, prevenciji ovisnosti, prevenciji bolesti te primjerene njege djeteta.

U literaturi nalazimo različite klasifikacije oblika socijalne potpore. Pećnik (2003) navodi financijsku potporu, materijalne darove, praktičnu i emocionalnu potporu. Goldsmith (2004) razlikuje emocionalnu potporu (iskazi pažnje, briga, empatija i potvrđivanje vrijednosti), informacijsku potporu (pružanje informacija, savjeta i novog kuta gledanja na neki problem) te materijalnu potporu (ponuda robe i usluga). Neufeld i Harrison (2009) predlažu klasifikaciju potpore na emocionalnu, informacijsku, instrumentalnu i financijsku. U radovima o prevenciji pojave ovisnosti o drogama ukazuje se i na potrebu pružanja duhovne potpore roditeljima. Mendes i suradnici (2001) apeliraju na ozbiljnije razmatranje pružanja duhovne potpore roditeljima uključenih u programe prevencije ovisnosti o drogama.

Financijska potpora u današnjim vremenima je sve potrebija. Financijske poteškoće mogu negativno djelovati na roditeljstvo jer povećavaju razinu tjeskobe, brige i nezadovoljstva. Rezultati istraživanja Raboteg-Šarić i Pećnik (2006), prikupljenih na uzorku od majki i očeva iz 287 dvoroditeljskih i 283 jednoroditeljskih obitelji, potvrđuju da su financijske poteškoće glavni prediktor roditeljske depresivnosti. Autori također ukazuju na manju uključenost depresivnih roditelja u odgoj djece, slabiji nadzor nad dječjim aktivnostima te pružanje manje potpore djeci. S obzirom da je navedeno istraživanje provedeno u vremenu prije globalne financijske i ekonomske krize³, može se pretpostaviti da bi noviji pokazatelji ekonomskog pritiska bili znatno nepovoljniji. *Materijalna potpora* se može pružiti u obliku hrane, odjeće, obuće, knjiga, opreme, namještaja i slično. Različite oblike materijalne potpore socijalno ugrožene kategorije roditelja, osim od obitelji i prijatelja, primaju i od humanitarnih, karitativnih i vjerskih zajednica. Od formalnih izvora materijalne potpore valja spomenuti akciju potpore obiteljima u obliku besplatnih udžbenika.

Oblici *praktične pomoći* odnose se na čuvanje djece, čuvanje i skrb oko starijih članova obitelji, nabavka namirnica, priprava obroka, usluge prijevoza, popravke u kući, pomoć u kućanskim poslovima te vođenje domaćinstva. Iako su žene sve prisutnije na tržištu rada, zaposlene majke i dalje imaju primarnu odgovornost u obavljanju kućanskih poslova te njege i odgoja djece. Stoga trebaju svakodnevnu praktičnu pomoć u kući, a koju zbog financijskih nemogućnosti mnoge obitelji ne mogu priuštiti. S obzirom da su suvremene obitelji uglavnom sastavljene od dviju generacija, manje im je dostupna besplatna praktična pomoć bake i djedova. Usklađivanje rada izvan obitelji i obiteljskih obveza najveći je

3 Financijska kriza koja je pogodila svijet u godini 2008. izazvala je najveću globalnu gospodarsku krizu nakon Drugoga svjetskoga rata (Jurčić, 2010.).

izazov u životu žena u suvremenom društvu (Milkie i Peltola, 1999).

Edukativna potpora, koja se odnosi na pružanje potrebnih informacija i savjeta u svezi roditeljstva, ima za cilj afirmaciju pozitivnog i djelotvornog roditeljstva te poticanje razvoja roditeljske kompetencije. Edukativna se potpora organizira za roditelje djece različite dobi. Jedan od načina pružanja edukativne potpore roditeljima predstavljaju različiti programi i radionice te savjetovališta za roditelje. Analizirajući programe za roditelje djece predškolske dobi, Olds i suradnici (2007) konstatiraju njihov doprinos unaprjeđenju djetetovog razvoja te smanjenju učestalosti razvojnih problema i zdravstvenih poteškoća kod djece. Autori ističu kao posebice učinkovite programe za trudnice te programe za roditelje djece jasličke dobi. Asmussen i suradnici (2007) ističu uspjehe programa *Siguran start* (namijenjen roditeljima djece do četvrte godine), *Djetetov Fond* (za roditelje djece u dobi od 6 do 14 godina), *Mladi su važni* (za roditelje djece u adolescenciji) i druge. Navedeni i mnogi drugi programi pokazali su pozitivne rezultate u interakciji roditelja i djece te doprinijeli kvaliteti obiteljskog života uopće. *Emocionalna potpora* pruža se u obliku slušanja i razgovora te pomoći u rješavanju problema. U istraživanju podupiruće interakcije u mreži socijalne potpore, Neufeld i Harrison (2009) emocionalnu potporu opisuju kao *imati rame za plakanje*, doživjeti razumijevanje drugih, podijeliti osjećaje i teret s drugima, dobivati povratnu informaciju i procjenu drugih (obično u obliku afirmacije vrijednosti osobnog rada ili u obliku novog pogleda na situaciju). Bliski odnosi s drugima predstavljaju primarni kontekst emocionalne potpore. Obitelj, prijatelji i susjedi najčešće se navode kao izvori emocionalne potpore. Uspoređujući izvore potpore, Beattie (2009) zaključuje kako majke nisu primale nikakvu emocionalnu potporu od formalnih izvora potpore (socijalna skrb, zdravstveni djelatnici), dok su dragocjenu emocionalnu potporu primile isključivo od članova svoje obitelji.

U današnjem svijetu materijalističko-individualističke usmjerenosti, nesigurnosti i relativizacije mnogih vrijednosti javlja se potreba za *duhovnom potporom*. Duhovnost predstavlja dimenziju ljudskog iskustva te obuhvaća osobna transcendentna uvjerenja i postupke unutar ili izvan formalne religije, a utječe na načine suočavanja sa životnim teškoćama i bolnim iskustvima patnje te na načine traženja i primanja pomoći. Sadržaji duhovne potpore se odnose na molitvu za drugoga, osobnu molitvu i meditaciju, ispovijedanje, primanje i davanje duhovne utjehe i mira te podupiranje nade u bolju budućnost. Brojna istraživanja izvješćuju o pozitivnim učincima duhovne potpore. Snider i suradnici (2004) pronalaze pozitivne utjecaje duhovnosti na obiteljsko funkcioniranje, obiteljsku dinamiku, roditeljski stil i međugeneracijske odnose. Ivtzan i suradnici (2013) na uzorku od 2015 ispitanika potvrđuju pozitivni utjecaj duhovnosti na osjećaj psihološkog blagostanja, neovisno o uključenosti u religiozne prakse. U Hrvatskoj postoji jedinstveni oblik pružanja duhovne potpore pod nazivom

hagioterapija koju je razvio Ivančić (2006), a riječ je o terapijskoj metodi za ozdravljenje čovjekove duhovne dimenzije.

3. Društvena potpora roditeljima djece predškolske dobi

Brojna istraživanja o različitim oblicima i izvorima društvene potpore roditeljima valja integrirati te u sveobuhvatnom pristupu ujediniti različite sustave pomoću kojih se pruža potpora, a u cilju podrške roditeljstvu. Smisao potpore roditeljstvu Daly (2010:10, prema Pećnik, 2013) vidi u „ jačanju roditeljske sposobnosti da djetetu pruža optimalne uvjete za razvoj djetetovih potencijala, da odgovara na djetetove razvojne potrebe, da djetetu omogućava ostvarivanje prava “.

3.1. Predmet i cilj istraživanja

Kako bismo utvrdili postojeće oblike i izvore društvene potpore roditeljima te njihovo zadovoljstvo percipiranom društvenom potporom, proveli smo istraživanje na uzorku roditelja djece predškolske dobi. Cilj istraživanja odnosio se na:

- identificiranje oblika društvene potpore koje roditelji primaju;
- identificiranje izvora društvene potpore roditeljima;
- otkrivanje moguće povezanost primljenih oblika društvene potpore s nekim nezavisnim varijablama (materijalni status ispitanika, broj djece u obitelji, stambeni status ispitanika);
- ispitivanje zadovoljstva roditelja primljenim oblicima društvene potpore.

3.2. Uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno na uzorku od 350 roditelja djece koja pohađaju dječje vrtiće. S obzirom na bračni status, većina ispitanika živi u braku (90,9 %), a prema obrazovnom statusu jednak je udio ispitanika sa srednjom (48,3 %) i visokom (48,3%) stručnom spremom. Među ostalim ispitanicima, 1,1% ispitanika ima završenu samo osnovnu školu, a završeni magisterij i doktorat znanosti posjeduje 2,3% ispitanika. S obzirom na broj članova u obitelji, najviše je četveročlanih obitelji (50,6%) te tročlanih obitelji (29,4%). S obzirom na broj djece u obitelji, najviše je obitelji s dvoje djece (51,7%) te obitelji s jednim djetetom (38,6%). Prema subjektivnoj procjeni materijalnog statusa, najveći broj ispitanika svoj materijalni status smatra srednjim (58%), a 37,2% ispitanika procjenjuje svoje materijalno stanje dobrim. Svega 2 % ispitanika smatraju da su

izvršnog materijalnog statusa, dok njih 2,8 % izjavljuju da su lošeg materijalnog stanja. Najveći postotak roditelja živi u vlastitom stanu (51,1%) i s roditeljima (21,7%). Glede radnog statusa, 84% ispitanika je u radnom odnosu⁴.

3.3. Metode i instrumenti prikupljanja podataka

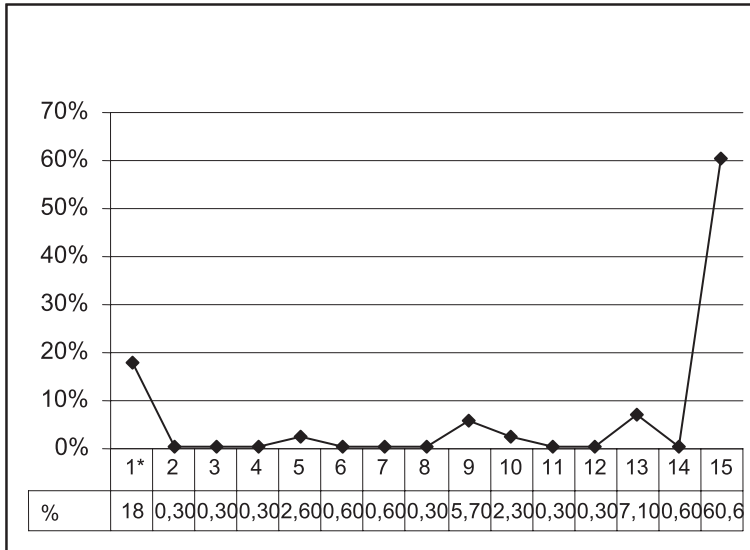
Polazeći od postavljenog cilja ispitivanja, primijenjena je metoda ankete. Za ispitivanje mišljenja roditelja o izvorima, oblicima i zadovoljstvu socijalnom potporom koristio se adaptirani upitnik *SRUH – 02* Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži (Raboteg-Šarić i sur., 2003). U prvom pitanju o oblicima društvene potpore navedene su sljedeće čestice: *financijska pomoć* (dječji doplati, novac, socijalna pomoć); *materijalna pomoć* (hrana, odjeća, stvari i namještaj); *praktična pomoć* (čuvanje djece, usluge prijevoza, pomoć u kućanskim poslovima); *emocionalna pomoć* (savjeti, pomoć u rješavanju problema, slušanje i razgovor); *sve navedeno*; *ništa od navedenoga*. U drugom pitanju o *izvorima društvene potpore* ispitanici su uz 12 ponuđenih čestica trebali navesti osobe ili institucije/službe koje su im na navedene načine najviše pomagali: dječji doplati; posudba novca; novčana socijalna pomoć; niža cijena jaslica/vrtića; hrana; odjeća, stvari i namještaj; čuvanje djece; usluge prijevoza; pomoć u kućanskim poslovima; pružanje savjeta; pomoć u rješavanju problema; slušanje i razgovor. U trećem pitanju ispitanici su na skali od 5 stupnjeva (*jako nezadovoljni*; *nezadovoljni*, *ni zadovoljni/ni nezadovoljni*; *zadovoljni*; *jako zadovoljni*) procijenili svoje zadovoljstvo razumijevanjem i potporom obitelji, prijatelja, crkve, nevladinih udruga, savjetovališta za brak i obitelj, centra za obitelj, Crvenog križa te stručnjaka za socijalnu skrb.

3.4. Neki rezultati istraživanja i rasprava

Oblici društvene potpore ispitanicima

U svrhu identificiranja oblika pomoći ispitanicima je postavljeno pitanje o oblicima pomoći koje su eventualno primali (Grafikon 1).

4 Prednost pri upisu u gradske vrtiće imaju djeca kojih su oba roditelja zaposleni.

Grafikon 1 - Oblici društvene potpore ispitanicima

*1-financijska pomoć;2- financijska i materijalna p.;3-financijska, materijalna i praktična p.;4- financijska, materijalna, praktična i emocionalna p.;5-financijska i emocionalna p.;6-materijalna pomoć;7-materijalna i praktična p.;8- materijalna, praktična i emocionalna p.;9- praktična pomoć;10- praktična i emocionalna p.;11-praktična pomoć i sve navedeno;12- praktična p.i ništa navedeno;13- emocionalna pomoć;14- sve navedeno;15- ništa od navedenoga

Podatci o primljenim oblicima pomoći pokazuju da je 60,6 % roditelja (N=212) nije primilo ništa od navedenih oblika pomoći, dok je 39,4 % roditelja (N=138) primilo neke oblike potpore. Financijsku pomoć je primilo ukupno 22,1 % ispitanika, emocionalnu pomoć je dobilo 13,2 % ispitanika, praktična pomoć pružena je 10,7 % ispitanicima a materijalnu potporu primilo je 3 % ispitanika. Unatoč iskazanom relativno povoljnom materijalno-stambenom statusu, financijsku ili materijalnu pomoć prima ukupno 25,1 % ispitanika. Daljnja obrada rezultata pokazat će da se financijska pomoć najvećim dijelom odnosi na dječji doplatak, čime se može objasniti dobiveni podatak da jedna četvrtina roditelja prima financijsku ili materijalnu potporu. S obzirom na broj oblika primljene pomoći najveći postotak roditelja je primio samo jednu vrstu pomoći (31,7 %), dok je istovremeno dva oblika pomoći dobilo 5,8 % roditelja. Tri oblika društvene potpore dobilo je 0,6 % ispitanika, a isti postotak ispitanika primilo je četiri oblika pomoći. Pojavile su se razlike u primljenim oblicima društvene potpore s obzirom na materijalni status ispitanika (Tablica 1).

Tablica 1 - Društvena potpora i materijalni status

Društvena potpora	Materijalno stanje
r	-.230
P	.000

Rezultati pokazuju da su osobe lošijeg materijalnog statusa statistički značajno češće koriste razne oblike društvene potpore – financijsku, materijalnu, praktičnu i emocionalnu pomoć. Materijalna nesigurnost opterećuje roditelje dodatnom brigom i neizvjesnošću, pa različiti oblici pomoći mogu ublažiti moguće probleme u svakodnevnom životu.

Polazeći od pretpostavke da će obitelji s većim brojem djece trebati više društvene potpore, ispitana je moguća povezanost primljene društvene potpore i broja djece u obitelji, a dobiveni rezultati su prikazani u Tablici 2.

Tablica 2 - Društvena potpora i broj djece u obitelji

Društvena potpora	Broj djece
r	.019
P	.706

Dobivene vrijednosti ne ukazuju na korelaciju između percepcije primljenih oblika društvene potpore i broja djece u obiteljima. Iako se može pretpostaviti da obitelji s većim brojem djece u odnosu na one s manjim brojem djece trebaju više društvene potpore, podatci dobiveni na našem uzorku ne govore o razlikama u primljenoj društvenoj potpori.

U Tablici 3 prikazani su podatci o ispitanoj povezanosti između primljene društvene potpore i stambenog statusa ispitanika, budući da smo pretpostavili da ispitanici koji žive sa svojim roditeljima te ispitanici-podstanari trebaju više različitih oblika društvene potpore.

Tablica 3 - Društvena potpora i stambeni status ispitanika

Jeste li primali neku od navedenih oblika pomoći?		Stambeni status				Ukupno
		vlastita kući	vlastiti stanu	podstanarstvo	kod roditelja	
Financijska pomoć	N	11	21	9	22	63
	%	16,7	11,7	31	28,9	18
Materijalna pomoć	N	0	2	0	1	3
	%	0	1,1	0	1,3	0,9
Praktična pomoć	N	1	16	1	5	23
	%	1,5	8,9	3,4	6,6	6,6
Emocionalna pomoć	N	5	20	5	12	42
	%	7,6	11,2	17,2	15,8	12
Sve navedeno	N	1	2	1	1	5
	%	1,5	1,1	3,4	1,3	1,4
Ništa od navedenoga	N	48	118	13	35	214
	%	72,7	65,9	44,8	46,1	61,1
Ukupno		66	179	29	76	350
$\chi^2 = 27.358$; $C = 0,27$; $P = .026$						

Vrijednosti χ^2 i koeficijenta kontingencije ukazuju na razlike u primljenoj društvenoj potpori s obzirom na stambeni status ispitanika. Prema dobivenim rezultatima, osobe koje žive u vlastitom stambenom prostoru rjeđe primaju društvenu potporu (72,7 % koji žive u vlastitoj kući i 65,9 % ispitanika koji žive u vlastitom stanu nisu primili niti jedan navedeni oblik pomoći). Ispitanici koji nemaju vlastiti stambeni prostor češće primaju neke od navedenih oblika društvene potpore. Međutim, analiza varijance pokazuje da se ispitanici različitog stambenog statusa statistički značajno ne razlikuju s obzirom na primljenu društvenu potporu ($F=2,202$, $P > 0,05$).

Izvori društvene potpore ispitanicima

Ispitanici su odgovorili i na pitanje o izvorima društvene pomoći kako bi se ustanovila tzv. mreža sigurnosti oko roditelja u osjetljivom i zahtjevnom razdoblju roditeljstva od rođenja djeteta do polaska u školu. Prema rezultatima u Tablici 4, državne i gradske službe pružaju novčanu pomoć u obliku dječjeg

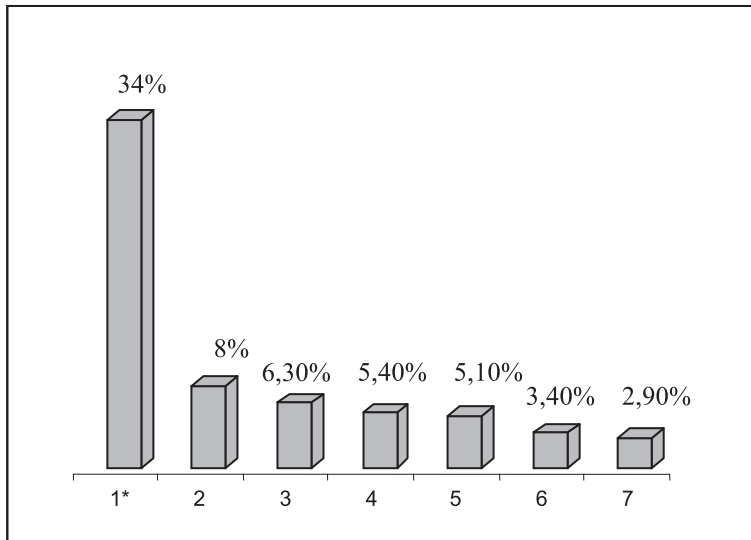
doplata (19,1 %), niže cijene dječjeg vrtića (4,9%) te socijalne pomoći (0,3 %). Prijatelji su primarni izvor emocionalne pomoći u obliku slušanja i razgovaranja (8%), što ne iznenađuje s obzirom da je najvjerojatnije riječ o osobama istih godina i sličnih životnih izazova. Uža rodbina predstavlja primarni izvor potpore samo u davanju namještaju i odjeće kao oblika pomoći (4,9%).

Tablica 4 - Izvori društvene potpore

Dječji doplatk	N	%	Pomoć u kući	N	%
Država	67	19,1	Roditelji	22	6,3
UKUPNO	67	19,1	Uža rodbina	3	0,8
Posudba novca	N	%	Prijatelji	1	0,3
Roditelji	10	2,9	Prijatelji i rodbina	1	0,3
Uža rodbina	5	1,4	Suprug	4	1,1
Prijatelji	6	1,7	Kućna pomoćnica	1	0,3
Prijatelji i rodbina	5	1,5	UKUPNO	32	9,1
Banka	2	0,6	Pružanje savjeta	N	%
UKUPNO	28	8,1	Roditelji	28	8
Socijalna pomoć	N	%	Uža rodbina	12	3,4
Država	1	0,3	Prijatelji	16	4,6
Niža cijena dječjeg vrtića	N	%	Prijatelji i rodbina	5	1,4
Grad	17	4,9	Suprug	5	1,4
Hrana	N	%	Caritas-obiteljski savjetnik	1	0,3
Roditelji	12	3,4	Odgoviteljice	4	1,1
Uža rodbina	5	1,4	Psiholog u dj.vrtiću	3	0,8
Prijatelji i rodbina	1	0,3	Psihoterapeut	1	0,3
UKUPNO	18	5,1	Vjerska zajednica	1	0,3
Odjeća, namještaj	N	%	UKUPNO	76	21,6
Roditelji	5	1,4	Rješavanje problema	N	%
Uža rodbina	17	4,9	Roditelji	18	5,1
Prijatelji	13	3,7	Uža rodbina	13	3,7
Prijatelji i rodbina	5	1,4	Prijatelji	12	3,4
Susjedi	1	0,3	Prijatelji i rodbina	7	2
UKUPNO	41	11,7	Suprug	12	3,4
Čuvanje djece	N	%	Caritas-obiteljski savjetnik	1	0,3
Roditelji	119	34	Odgoviteljice	4	1,1
Uža rodbina	21	6	Psiholog u dj.vrtiću	3	0,9
Prijatelji	2	0,6	Vjerska zajednica	1	0,3
Prijatelji i rodbina	3	0,8	Nevladine udruge	1	0,3
Suprug	1	0,3	UKUPNO	72	20,5
Susjeda	1	0,3	Slušanje i razgovor	N	%
Dječji vrtić	1	0,3	Roditelji	18	5,1
UKUPNO	148	42,3	Uža rodbina	17	4,9
Usluge prijevoza	N	%	Prijatelji	28	8
Roditelji	19	5,4	Prijatelji i rodbina	12	3,4
Uža rodbina	6	1,7	Suprug	10	2,9
Prijatelji	6	1,7	Caritas-obiteljski savjetnik	1	0,3
Prijatelji i rodbina	1	0,3	Odgoviteljice	3	0,9
UKUPNO	32	9,1	Psiholog u dj.vrtiću	2	0,6
			Psihijatar	1	0,3
			Vjerska zajednica	1	0,3
			UKUPNO	94	26,8

Većini ispitanika koji primaju socijalnu potporu vlastiti roditelji predstavljaju najvažniji izvor gotovo svih oblika društvene potpore (Grafikon 2).

Grafikon 2 - Roditelji kao izvor društvene potpore

*1-čuvanje djece; 2- pružanje savjeta; 3- pomoć u kući; 4- usluge prijevoza; 5- rješavanje problema; 6- pomoć u hrani; 7- posudba novca.

Dobiveni podatci pokazuju da su roditelji primarni izvor mnogih oblika pomoći: čuvanje djece (34%), pružanje savjeta (8%), pomoć u kući (6,3%), usluge prijevoza (5,4%), rješavanje problema (5,1%), pomoć u hrani (3,4%) te posudba novca (2,9%).

S obzirom na veličinu aktivne mreže društvene potpore, ispitanici su u prosjeku navodili po jedan izvor iz kojega dobivaju traženi oblik pomoći. Kao što je rečeno, radi se uglavnom o roditeljima. Ispitanici koji su navodili više izvora potpore najčešće su naznačili roditelje, užu rodbinu i prijatelje kao izvore pomoći.

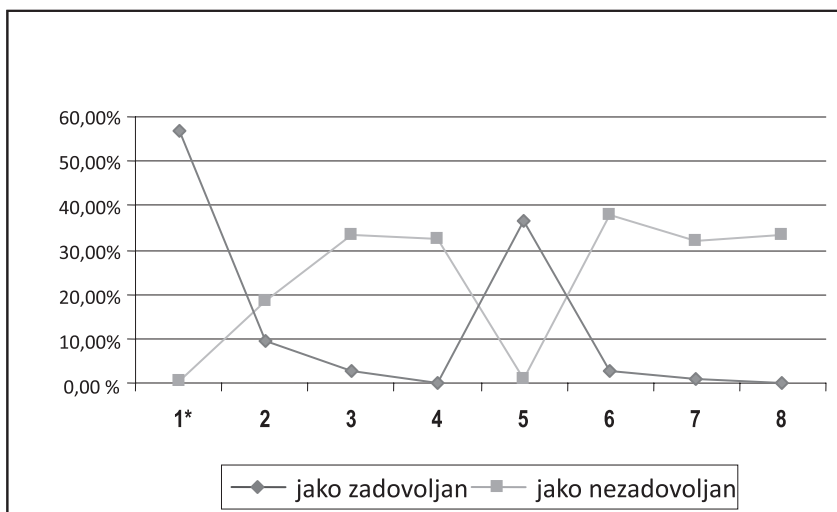
Rezultati našeg istraživanja pokazali su da u neformalnom sustavu potpore značajnu ulogu, osim roditelja, imaju i drugi članovi uže obitelji (brat, sestra, djedovi, bake). Podatci o pomoći supružnika otkrivaju da bračni partner pomaže u čuvanju djece, u kućanskim poslovima, u savjetovanju, rješavanju problema te slušanju i razgovaranju. Međutim, učestalost pomoći od strane supružnika u većini je slučajeva manja od pomoći koju ispitanici dobivaju od roditelja, uže rodbine i prijatelja. Među nerodbinskim vezama u neformalnom sustavu potpore najveću potporu pružaju prijatelju, dok susjedi vrlo neznatno

pomažu. U formalnom sustavu potpore najučestalija je financijska pomoć države i grada. Kao ostali izvori pomoći formalnog sustava, navodi se pomoć odgojiteljica i psihologa u predškolskim ustanovama, pomoć psihoterapeuta i psihijataru, pomoć Caritasovih obiteljskih savjetnika te pomoć vjerske zajednice i nevladinih udruga. Međutim, navedeni izvori formalnog sustava pomoći nisu značajnije nazočni u odgovorima ispitanika.

Zadovoljstvo ispitanika društvenom potporom

Osim ispitivanja oblika i izvora socijalne potpore, istraživanjem je provjereno i zadovoljstvo roditelja primljenom društvenom potporom. Ispitanici su na ljestvici od 1 do 5 stupnjeva mogli izraziti svoj stupanj zadovoljstva primljenom potporom od strane pojedinih izvora društvene potpore (Grafikon 3).

Grafikon 3 - Zadovoljstvo ispitanika društvenom potporom

*1-obitelj(roditelji,supru obitelj; 8-centar za socijalnu skrb

Podatci prikazani u Grafikonu 3 pokazuju da se veći broj ispitanika očitovao u svezi zadovoljstva primljenom društvenom potporom u odnosu na broj ispitanika (39,4 %) koji su izjavili da su primili neki oblik društvene potpore. Čine se da su se i oni ispitanici koji nisu primili društvenu potporu željeli očitovati glede zadovoljstva ili nezadovoljstva različitim izvorima socijalne potpore. Iz podataka o postotku odgovora na pojedine izvore potpore može se uočiti da ispitanici u najvećem postotku zadovoljni neformalnim sustavom potpore koju im

pružaju članovi obitelji (56,9%) i prijatelji (36,7%). Ispitanici su jako nezadovoljni neformalnim sustavom potpore koju dobivaju od nevladinih udruga (37,8%), savjetovališta za brak, obitelj i mladež (33,6%), centra za socijalnu skrb (33,4 %) te Crvenog križa (32,2%). Ispitanici ne doživljavaju razumijevanje i potporu u formalnom sustavu potpore. Institucije iz formalnog sustava ne ispunjavaju očekivanja roditelja. U formalnoj socijalnoj mreži ispitanici su najvišu ocjenu dali potpori crkve. Ipak, više od dvije trećine roditelja nije zadovoljno potporom crkve čiju pomoć i razumijevanje ispitanici ne percipiraju kao snažnije prisutnu.

4. Umjesto zaključka

Provedeno istraživanje ide u smjeru upoznavanja potreba roditelja za mogućim različitim oblicima društvene potpore. Temeljem dobivenih rezultata istraživanja⁵ oblika i izvora društvene potpore te percepcije zadovoljstva primljenom potporom moguće je zaključiti da jednom dijelu roditelja treba kvalitetnija pomoć, posebice formalnog sustava potpore. Kako je uzorak u provedenom istraživanju pristran u korist zaposlenih, kao i onih boljeg materijalnog statusa, moguće je pretpostaviti da je stvarno stanje puno teže.

Prema iskazanim procjenama roditelja, službe i ustanove iz formalnog sustava ne ispunjavaju očekivanja i potrebe roditelja. Od službi i institucija formalnog sustava očekuju se novi pristupi i učinkovitiji programi u rješavanju problema i pružanju pomoći obitelji (npr. usklađivanje obiteljskog i radnog zakonodavstva, pomoć u usklađivanju radnih i obiteljskih obveza roditelja, osiguranje dostupnih i kvalitetnih dječjih jaslica i dječjih vrtića). Ovo je osobito važno s obzirom da se radi o populaciji roditelja djece predškolske dobi kojima će pomoć u roditeljstvu i dostupnost svih oblika društvene potpore biti iznimno dragocjena u današnjoj Hrvatskoj, suočenoj s teškom gospodarstvenim i općedruštvenim stanjem.

Kako bi se realizirao holistički pristup društvenoj potpori roditeljima, potrebno je uspostaviti partnerske odnose između roditelja i relevantnih čimbenika društvenog konteksta. Gradnja partnerstva je u funkciji prevencije štete i promocije snaga (Gardner, 2003), odnosno smanjenja mogućih rizika i osnaživanja zaštitnih procesa obiteljskog mikrosustava. Partnerstvo u potpori roditeljima polučit će pozitivnim ishodom za sve podsustave unutar obiteljskog sustava. Govoreći o cjelovitoj potpori roditeljima, Moran i suradnici (2004) ističu tri skupine pozitivnih ishoda – ishodi za dijete (pozitivno ponašanje, emocionalni

5 U provedenom istraživanju ispitanici su se očitovali i o oblicima potpore, kao i o razini pomoći koje im pružaju djelatnici predškolskih ustanova. Zbog opsežnosti provedene analize, rezultati će biti prikazani u sljedećem radu.

razvoj i edukacijska postignuća), ishodi za roditelje (roditeljske vještine, roditeljski stavovi i uvjerenja, roditeljska znanja i razumijevanja te emocionalno i mentalno zdravlje roditelja) te ishodi za dijete i roditelja (pozitivni odnosi djece i roditelja).

U promišljanju partnerskih odnosa između roditelja i čimbenika društvene potpore valja poštivati načela koja osiguravaju uspjeh zajedničkih aktivnosti. Assmusen i suradnici (2007) navode smjernice koje doprinose pozitivnim ishodima: različiti roditelji imaju različite potrebe; učinkovitija je potpora koja dolazi iz više izvora; roditelji ne žele surađivati s ustanovama i službama koje ih osuđuju ili stigmatiziraju; službe trebaju biti dostupne i prijateljski raspoložene prema roditeljima; riječ preporuke roditelja je najučinkovitija promidžba za neku ustanovu.

Literatura:

1. Armstrong, M.; Birnie-Lefcovitch, S.; Ungar, M.T. (2005). Pathways Between Social Support, Family Well Being, Quality of Parenting, and Child Resilience: What We Know, *Journal of Child and Family Studies*, 14(2): 269-281.
2. Asmussen, K.; Corlyon, J.; Hauari, H.; La Placa, V. (2007). Supporting Parents of Teenagers. Nottingham: Policy Research Bureau.
3. Beattie, M.J. (2009). Emotional Support for Lone Mothers Following Diagnosis of Additional Needs in Their Child, *Practice*, 21(3): 189-204. Bost, K.K.; Cox, M.J.; Burchinal, M.R.; Payne, C. (2002).
4. Structural and supportive changes in couple's family and friendship network across the transition to parenthood, *Journal of Marriage and Family*, 64: 517-531.
5. Carpentier, N.; Ducharme, F. (2005). Support network transformations in the first stages of the caregiver's career, *Qualitative Health Research*, 15(3): 289-311.
6. Gardner, R. (2003). Supporting families: Child protection in the community. Chichester: John Wiley & Sons.
7. Carpentier, N.; Ducharme, F. (2005). Support network transformations in the first stages of the caregiver's career, *Qualitative Health Research*, 15(3): 289-311. Gardner, R. (2003). Supporting families: Child protection in the

- community. Chichester: John Wiley & Sons.
8. nn Goldsmith, D.J. (2004). *Communicating Social Support*. Cambridge: University Press. Ivančić, T. (2006). *Dijagnoza duše i hagioterapija*. Zagreb: Teovizija.
 9. vv Ivtzan, I.; Chan, C.P.L.; Gadner, H.E. (2013). Linking Religion and Spirituality with Psychological Well-being: Examining Self-actualisation, Meaning in Life, and Personal Growth Initiative, *Journal of Religious Health*,1: 915-929.
 10. Jurčić, Lj. (2010). Financijska kriza i fiskalna politika, *Ekonomski pregled*, 61 (5-6): 317-334.
 11. Maisel, N.C.; Gable, S.L. (2009). The Paradox of Received Social Support, The Importance of Responsiveness, *Psychological Science*, 20(8): 928-932.
 12. Mendes, F.; Relvas, A.P.; Olaio, A.; Rovira, M.; Broyer, G.; Pietralunga, S.; Borhn, K.; Recio, J.L. (2001). *Family: The Challenge of Prevention of Drug Use*. Palma de Mallorca: IREFREA
 13. Milkie, M.; Peltola, P. (1999). Playing all the roles: Gender and the work-family balancing act, *Journal of Marriage and the Family*, 61: 476-490.
 14. Moran, P.; Ghate, D.; van der Merwe, A. (2004). *What works in Prenting Support? A Review of the Interantional Evidence*. Nottingham: Policy Research Bureau.
 15. Neufeld, A.; Harrison, M. (2009). *Nursing and Family Caregiving-Social Support and Nonsupport*. New York: Springer Publishing Company. Pećnik, N. (1995). Obitelj-socijalna mreža-socijalni rad, *Društvena istraživanja*, 18-19(4): 503-515.
 16. Olds, D.L.; Sadler, L.; Kitzman, H. (2007). Programs for parents of infants and toddlers: recent evidence from randomized trials, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(3-4): 355-391.
 17. Pećnik, N. (2003). Izvori socijalne podrške i zadovoljstvo podrškom. U: Z. Raboteg-Šarić; N. Pećnik; V. Josipović (ur.), *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*(str.170-191). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
 18. Pećnik, N. (ur.) (2013). *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

19. Puljiz, V. (2003). Društvo, obitelj, obiteljska politika. U: V. Puljiz ; D. Bouillet (ur.), *Nacionalna obiteljska politika* (str.11-54). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
20. Raboteg-Šarić,Z.; Pećnik, N.; Josipović,V. (2003). *Jednoroditeljske obitelji:osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
21. Raboteg, Z.; Pećnik, N. (2006). Bračni status, financijske poteškoće i socijalna podrška kao odrednice roditeljske depresivnosti i odgojnih postupaka, *Društvena istraživanja*,15(6): 961-985.
22. Snider,J.B.; Clements, A.; Vazsonyi, A.T. (2004). Late Adolescent Perceptions of Parent Religiosity and Parenting Processes, *Family Process*, 43(4): 489-502.
23. Walen, H.R.; Lachman, M.E. (2000). Social support and strain from partner, family, and friends: Costs and benefits for men and women in adulthood, *Journal of Social and Personal Relationships*, 17(1): 5-30.
24. Waylen, A.; Stewart-Brown, S. (2010). Factors influencing parenting in early childhood: a prospective longitudinal study focusing on change, *Child: Care, Health and Development*,36(2): 198-207.
25. Wills, T.A.; Ainette, M.G. (2012). Social Networks and Social Support. U: A. Baum; T.A. Revenson; J.E. Singer (ur.), *Handbook of Health Psychology* (465-492). New York: Psychology Press.

SOCIAL SUPPORT FOR PARENTS OF PRESCHOOL CHILDREN

Summary: *In order to examine the sources and forms of social support for parents of preschool children, survey was conducted on a sample of 350 respondents. The data show that 60.6% of parents do not receive any form of social support, while 39.4% of parents received some form of social support (usually financial or material support). The results show that the people of poor financial status are significantly more likely to use various forms of social support - financial, material, practical and emotional help. The results of research on parents' satisfaction of perceived social support show that respondents are most satisfied with the informal support system provided by the family members and friends, while they are most dissatisfied with the formal support system. According to the reported estimates of parents, services and facilities from the formal system do not meet the parents' expectations and needs.*

Keywords: *forms of social support, sources of social support, parenting, satisfaction with social support.*